

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการนำเสนอผลการวิจัยในบทที่ 5 นี้ จะแบ่งหัวข้อการเสนอออกเป็น 4 หัวข้อใหญ่ ๆ ดังต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์ของการวิจัย
2. สรุปผลการวิจัย
3. อภิปรายผล
4. ข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินทรัพยากรที่นำเข้า (Input) และกระบวนการทำงาน (Process) ของโครงการบูรณาการขยายผลต้นแบบสร้างเสริมสุขภาวะที่ดี โดยพลังเบญจภาคีจังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อประเมินประสิทธิผล (Output) ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานโครงการบูรณาการขยายผลต้นแบบสร้างเสริมสุขภาวะที่ดี โดยพลังเบญจภาคีจังหวัดจันทบุรี เมื่อเปรียบเทียบกับเป้าหมายที่ตั้งไว้
3. เพื่อประเมินผลลัพธ์ตามมา (Outcome) จากโครงการบูรณาการขยายผลต้นแบบสร้างเสริมสุขภาวะที่ดี โดยพลังเบญจภาคีจังหวัดจันทบุรี ที่เป็นปัจจัยเงื่อนไขต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหาร

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การประเมินผลโครงการบูรณาการขยายผลต้นแบบสร้างเสริมสุขภาวะที่ดี โดยพลังเบญจภาคี จังหวัดจันทบุรี สรุปผลได้ดังนี้

ข้อค้นพบข้อที่ 1 ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สามารถสรุปได้ว่า ในการประเมินทรัพยากรการบริหารของโครงการบูรณาการขยายผลต้นแบบสร้างเสริม สุขภาวะที่ดี โดยพลังเบญจภาคี จังหวัดจันทบุรี พบว่า มีความเพียงพอมาก ทั้งในด้านความพร้อมของบุคลากร ความรู้ความสามารถของบุคลากร ความเพียงพอของวัสดุ – อุปกรณ์ งบประมาณที่ได้รับ การประชุมเชิงวางแผน เครื่องช่วยมีบทบาทในการขับเคลื่อนโครงการ การประสานงานของผู้นำ การติดตามระหว่างดำเนินงาน และการประสานงานในโครงการ

บุคลากรหรือคณะทำงานที่ดำเนินโครงการนั้นส่วนหนึ่งมาจากความร่วมมือของทุกหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง เครื่องช่วยภาคประชาสังคมมีความเข้มแข็งของภาคประชาชนที่ทำงาน

ในเรื่องของการพัฒนาสังคมเป็นระยะเวลานานทำให้มีประสบการณ์ในการทำงานพอสมควร ซึ่งในการขับเคลื่อนงาน โครงการ คือ การวางน้ำหนักในการทำงานคณะทำงานฯ มุ่งเน้นที่การปฏิบัติของพื้นที่ โดยมีการเข้าร่วมประชุมใช้แนวคิด 3 เส้น เกาะเกี่ยวเชื่อมร้อยการทำงานให้เป็นเครือข่ายเดียวกัน คือ 1) ทิวสามัญญาตา การมีเป้าหมายอุดมการณ์ร่วมกัน 2) คีลสามัญญาตา มีข้อปฏิบัติข้อตกลงที่ต้องถือปฏิบัติร่วมกัน 3) วิสาสาปรมาญาตา ความคุ้นเคยเป็นญาติอย่างยิ่ง คือ การประชุมเป็นเนืองนิตย์ ทุก 45 วัน ซึ่งเป็นหลักธรรมที่เกิดจากการปฏิบัติ หลักธรรมนี้จะทำให้การทำงานเกิดความสามัคคี ไม่แตกกัน มีการลงพื้นที่เยี่ยมเยียนให้กำลังใจและแนะนำการดำเนินงานหากสมาชิกของแต่ละตำบล เพื่อให้เป็นตามทิศทางของวัตถุประสงค์ของโครงการ

ข้อค้นพบที่ 2 ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 สามารถสรุปได้ว่าการประเมินประสิทธิผลโดยใช้เกณฑ์ประสิทธิผลของโครงการบูรณาการขยายผลต้นแบบสร้างเสริมสุขภาวะที่ดี โดยพลังเบญจภาคี จังหวัดจันทบุรี พบว่า โครงการมีประสิทธิผลมากทั้งในด้านการไม่ใช้สารเคมีผลิตสินค้า การเกษตร การทำงานในรูปแบบเครือข่าย การเพิ่มแกนนำพัฒนาชุมชนและการไม่ใช้สารเคมีในชีวิตประจำวัน

การทำงานแบบบูรณาการที่ใช้รูปแบบของเบญจภาคี คือ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน ภาควิชาการ และภาคประชาสังคมและสื่อ ทั้งนี้ยังมีบุคลากรที่มีองค์ความรู้ในขับเคลื่อนงานในหลากหลายประเด็นที่มีรูปธรรมในการทำงานชัดเจน มีจัดการอบรมพัฒนาศักยภาพแกนนำของตำบล และเรียนรู้ในเรื่องการทำเกษตรอินทรีย์ (ไร้สารเคมี) แล้วได้นำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติในพื้นที่ โดยแกนนำที่เข้าไปอบรมนั้นแต่ก่อนนั้นไม่มีความรู้เรื่องการทำเกษตรอินทรีย์เลย เมื่อมาอบรมรู้ถึงผลกระทบและโรคร้ายที่เกิดจากการใช้สารเคมี เมื่อสมาชิกของแต่ละตำบลได้เรียนรู้แล้วก็ตระหนักถึงการสุขภาพที่ดีและการผลิตสารอินทรีย์มาใช้ในการเกษตร นำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติจริง เช่น การผลิตผักปลอดสารพิษเพื่อไว้บริโภคและจำหน่าย

ข้อค้นพบที่ 3 ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 สามารถสรุปได้ว่าการประเมินผลลัพธ์ตามโครงการบูรณาการขยายผลต้นแบบสร้างเสริมสุขภาวะที่ดี โดยพลังเบญจภาคี จังหวัดจันทบุรี พบว่ามีผลในเชิงบวกมากขึ้นทั้งในตัวการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ การใช้ผลิตภัณฑ์อินทรีย์ในครัวเรือน การลดสภาวะเสี่ยงโรค การมีสุขภาพดีขึ้นของสมาชิก การยอมรับเกษตรอินทรีย์ การช่วยเหลือระหว่างสมาชิกและมีคนภายนอกมาดูงาน

การอบรมพัฒนาศักยภาพแกนนำของตำบลและเรียนรู้ในเรื่องการทำเกษตรอินทรีย์ (ไร้สารเคมี) แล้วได้นำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติในพื้นที่ และสมาชิกที่เข้าร่วมอบรมได้หันมาผลิตสินค้าใช้ในครัวเรือนเอง เช่น การทำน้ำยาเอนกประสงค์ใช้ในการซักผ้า ถ้างานซึ่งสามารถลดต้นทุนในการผลิตได้ การทำน้ำมันมะพร้าวใช้แทนครีมทาผิว การทำสบู่สมุนไพรใช้เอง และการผลิตผัก

ที่ไม่ได้ใช้สารเคมีรับประทานกันในครอบครัว ทำให้มีสุขภาพดี โดยวัดได้จากสมาชิกก่อนเข้าร่วมโครงการได้มีการตรวจหาสารพิษในร่างกายของสมาชิก ผลคือมีสารพิษตกค้างในร่างกายของสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการเป็นจำนวนมาก เนื่องจากสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการนั้นจะใช้สารเคมีในการผลิตผักและผลไม้ จึงมีการสัมผัสและสูดดมสารเคมีเข้าได้สู่ร่างกายทำให้เกิดการเจ็บป่วยอยู่บ่อยครั้ง แต่หลังจากการที่สมาชิกที่เข้าร่วมโครงการและได้รับการอบรม และรู้โทษของการใช้สารเคมี จึงหันกลับมาใช้สารอินทรีย์เข้ามาสู่กระบวนการผลิต และเลิกใช้สารเคมีทำให้สุขภาพของสมาชิกเริ่มที่จะดีขึ้น เห็นได้จากการตรวจหาสารพิษในร่างกายหลังจากเข้าร่วมโครงการมาแล้ว 2 ปี พบว่ามีสารพิษในร่างกายน้อยลงมาก และทำให้เกษตรกรอินทรีย์เป็นที่ยอมรับของคนในตำบลมากขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

การวิเคราะห์ถึงองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย ผู้วิจัยจะอภิปรายเปรียบเทียบระหว่างข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาและองค์ความรู้เดิมจากเนื้อหาบทที่ 2 สรุปได้ดังต่อไปนี้

ในการวิจัยประเมินผลเชิงระบบของโครงการฯ บูรณาการขยายผลต้นแบบสร้างเสริมสุขภาวะที่ดีโดยพลังเบญจภาคี จังหวัดจันทบุรี ในฐานะที่เป็นโครงการนำร่องพบว่า ผลการดำเนิน โครงการที่ผ่านมามีผลในเชิงบวกกล่าวคือ โครงการมีความพร้อมเพียงพอในการนำเข้าทรัพยากร การบริหารของโครงการมีกระบวนการทำงานที่มีความเหมาะสมมาก มีผลผลิตจากโครงการที่มีประสิทธิผล และผลลัพธ์ที่ตามมาได้ผลในเชิงบวกมาก เนื่องจากปัจจัยดังนี้

1. ด้านความพร้อมของบุคลากร ความรู้ความสามารถของบุคลากร ความเพียงพอของวัสดุ – อุปกรณ์และงบประมาณที่ได้รับมีความเพียงพอมาก
2. ด้านการประชุมเชิงวางแผน บทบาทเครือข่ายในการขับเคลื่อน การประสานงานของผู้นำ การติดตามระหว่างดำเนินงานและการประสานงานในโครงการมีความเหมาะสมมาก
3. ด้านการไม่ใช้สารเคมีผลิตสินค้าเกษตร การทำงานในรูปแบบเครือข่าย การเพิ่มแกนนำพัฒนาชุมชนและการไม่ใช้สารเคมีในชีวิตประจำวัน มีประสิทธิภาพมาก
4. การผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ ใช้ผลิตภัณฑ์อินทรีย์ในครัวเรือน การลดสถานะเสี่ยงโรค การมีสุขภาพดีขึ้นของสมาชิก การยอมรับเกษตรกรอินทรีย์ การช่วยเหลือระหว่างสมาชิกและบุคคลภายนอกมาดำเนินงานมีผลในเชิงบวกมากขึ้น ส่วนกระบวนการทำงานมีผลต่อประสิทธิผลของโครงการนั้น พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกระดับปานกลาง โดยกระบวนการทำงานของโครงการในรูปแบบเครือข่ายมีผลต่อการพัฒนาแกนนำในชุมชน เพราะเนื่องจากได้มีการแบ่งปันประสบการณ์การทำงาน กระบวนการบริหารงานของกลุ่มต่างๆ เพื่อมาปรับใช้ในการพัฒนาชุมชน จะเห็นได้ว่าผลการศึกษาที่เกี่ยวข้องนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง การประเมินผลภายนอกโครงการ

ชุมชนเป็นสุขภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพียงบางส่วน (ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์, 2550 : 1) โดยงานวิจัยนั้น จะประเมินผลวิเคราะห์ที่เป็น 2 ระดับ คือ การประเมินภาพรวมของทั้งภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และการวิเคราะห์กรณีศึกษาที่แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ประสบผลสำเร็จ 3 แห่ง ซึ่งสามารถเป็นชุมชนต้นแบบ กลุ่มที่ได้ผลปานกลาง 2 แห่ง ที่มีความโดดเด่นในการทำงานสุขภาวะองค์กรรวม กลุ่มที่ไม่ประสบผลสำเร็จ 1 แห่ง ที่ยังต้องประสบปัญหาอุปสรรคการดำเนินงาน

แต่การวิจัยในครั้งนี้ การประเมินผลโครงการบูรณาการขยายผลต้นแบบสร้างเสริมสุขภาวะที่ดี โดยพลังเบญจภาคี จังหวัดจันทบุรี ผลการดำเนินโครงการที่ผ่านมามีความก้าวหน้าในเชิงบวก ทั้งนี้เพราะปัจจุบันสถานการณ์ปัญหาสุขภาพที่เป็นอยู่ของประชาชนที่เกิดขึ้นอย่างมากมาย มีปัจจัยต่าง ๆ ทางสังคม เช่น เศรษฐกิจ การเมือง นโยบายของประเทศ สังคม สิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องและส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน มีการสะสมประสบการณ์และบทเรียนในการคิดวิเคราะห์และ มีบทบาทในกระบวนการที่หลากหลาย เพื่อมุ่งสู่การทำงานพัฒนาชุมชนและสุขภาพของประชาชน ให้เกิดความยั่งยืน โดยการทำงานเพื่อสุขภาพของชุมชน ประเด็นที่กว้างขวางและเชื่อมโยงอยู่กับชีวิตของชาวบ้านในด้านต่าง ๆ เช่น การพัฒนาเกษตรกรรม การจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม การดูแลตนเองด้านสุขภาพ การนำภูมิปัญญาชาวบ้านในการดูแลรักษาสุขภาพ ฯลฯ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษา ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีข้อเสนอแนะที่เป็นนัยยะในเชิงนโยบายที่สำคัญดังนี้

1. ในฐานะที่โครงการบูรณาการขยายผลต้นแบบสร้างเสริมสุขภาวะที่ดี โดยพลังเบญจภาคี จังหวัดจันทบุรี เป็นโครงการนำร่องที่ประสบความสำเร็จดังนั้นก็ควรมีนโยบายจัดทำโครงการให้ครอบคลุมทุกตำบล ทุกอำเภอในจังหวัดจันทบุรี เพื่อให้ประชาชนทุกคนในจังหวัดตระหนักในการบริโภคอาหาร และหันมาใส่ใจเรื่องสุขภาพของตัวเองให้มากขึ้น

2. ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้สร้างความเข้าใจ องค์ความรู้ในการพัฒนาไปสู่ “การสร้าง ความมั่นคงทางอาหาร” ให้กับภาคีเครือข่ายในจังหวัดจันทบุรีและเบญจภาคี ในด้าน

- 2.1 แหล่งผลิตข้าว ผักและผลไม้ ปลอดภัย

- 2.2 ตลาดนัดปลอดภัย

- 2.3 การสร้างความตระหนักให้กับผู้บริโภค

3. ผลักดันผ่านเครือข่ายภาคีในแต่ละเวทีการประชุมของชุมชนเพื่อให้เกิดนโยบาย สาธารณะและแผนงานของหน่วยงานภาครัฐในระดับพื้นที่ อำเภอ จังหวัด

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษา ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีข้อเสนอแนะที่เป็นนัยยะในเชิงนโยบายที่สำคัญดังนี้

1. ควรทำการศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพ ในด้านผลกระทบของโครงการบูรณาการขยายผลต้นแบบสร้างเสริมสุขภาวะที่ดี โดยพลังเบญจภาคี จังหวัดจันทบุรี ด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบเพิ่มเติมที่ละเอียดอ่อนตรงกับประเด็นที่ต้องการศึกษา
2. ควรมีการศึกษาถึงโครงการบูรณาการขยายผลต้นแบบสร้างเสริมสุขภาวะที่ดี โดยพลังเบญจภาคี จังหวัดจันทบุรี ทั้งในด้านของผลกระทบที่ส่งผลทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ เพื่อให้ได้ซึ่งคำตอบที่ตรงกับความเป็นจริงและได้ใช้ประโยชน์ในการศึกษาวิจัยได้มากที่สุด